

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Затверджую
Галина ПОНОМАРЬОВА

березня 2025 р.

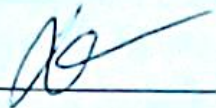
Програма
до комплексного вступного екзамену
з «Соціології» та «Психології»
для вступників на здобуття другого
(магістерського) рівня вищої освіти
(для осіб, які мають право на спеціальні умови участі у
конкурсному відборі під час вступу згідно з Правилами
прийому до КЗ «ХГПА» у 2025 році)

Харків – 2025 р.

Програма до комплексного вступного екзамену з освітніх компонентів «Соціологія» та «Психологія» розроблена викладачами Фініним Г.І., Бужинською С. М.

Розглянуто і затверджено на засіданні кафедри історії, археології та гуманітарних наук

Протокол № 7 від «19» лютого 2025 року

Завідувач кафедри Едуард ХРЯПІН

Розглянуто і затверджено на засіданні кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту

Протокол № 8 від «11» березня 2025 року

Завідувач кафедри Сергій БЄЛЯЄВ

Погоджено
на засіданні Приймальної комісії

Протокол № 1 від «19» березня 2025 року

Голова Приймальної комісії Галина ПОНОМАРЬОВА

Розділ 1. Основи психології та соціології

Об'єкт, предмет психології. Психіка як об'єкт психології. Психічні явища як предмет психології.

Об'єкт, предмет соціології. Суспільство як об'єкт соціології. Соціальна взаємодія як предмет соціології.

Функції соціології: теоретико-пізнавальні, практично-політичні.

Трансформація уявлень про предмет психології. Історичне формування предмета психології: від вчення про душу до науки про психіку.

Трансформація уявлень про предмет соціології: від вивчення суспільства в людині до дослідження людини в суспільстві.

Структура та основні галузі психології. Фундаментальна та прикладна психологія.

Рівні соціологічного знання: загальносоціологічні теорії (макросоціологія та мікросоціологія), спеціальні та галузеві соціологічні теорії (теорії середнього рівня), знання, здобуте за допомогою емпіричних досліджень.

Поняття "психіка" та її сутність. Функції психіки: відображальна, регулятивна.

Співвідношення понять «соціальне» і «суспільне».

Співвідношення понять «людина», «індивід», «особистість» та «індивідуальність».

Біологічні передумови, соціальні умови та чинники психічного розвитку особистості.

Мотиви та мотивація особистості. Потреби, інтереси, переконання, ідеали. Спрямованість особистості.

Цінності та ціннісні орієнтації особистості. «Життєві стратегії».

Самоактуалізація та самореалізація особистості: сутність та риси.

Розділ 2. Історія і теорія психології та соціології

Позитивізм Огюста Конта. Концепція співвідношення суспільства та індивіда.

Психологія натовпу Гюстава Лебона. Класифікація натовпів, характеристики натовпу.

Теорія наслідування Габріеля Тарда. Психологічний механізм наслідування як ключ до пояснення соціальної поведінки.

Органіцизм та еволюціонізм у теорії Герберта Спенсера.

Інтеракціонізм. Теорія «дзеркального Я» Чарльза Хортон Кулі. Символічний інтеракціонізм Джорджа Герберта Міда. Аналіз динаміки «Я»: «І» / та «те».

Психоаналітична теорія Зигмунда Фрейда. Вчення про сексуальність: лібідо, сублімація, витіснення. Структура особистості: Воно (Id), Я (Ego) і Над-Я (Super Ego). Соціологічні аспекти психоаналізу.

Індивідуальна психологія Альфреда Адлера. Комплекс меншовартості.

Аналітична психологія Карла Густава Юнга. Структура особистості. Архетипи колективного несвідомого.

Розуміюча соціологія Макса Вебера. Теорія соціальної дії. Типи соціальної дії. Типи легітимного панування.

Еміль Дюркгайм про суспільні норми і цінності. Поняття аномії. Проблема розрізнення нормальних і патологічних явищ. Типи самогубств.

Теорія соціальної поведінки Вільфредо Парето. Теорія еліт. Циркуляція еліт як елемент підтримки соціальної рівноваги.

Дж. Морено: соціометрична революція, психодрама. Неофройдизм (Е. Фромм, Е. Еріксон). Класичний біхевіоризм (Дж. Уотсон, І. Павлов, Б. Скіннер) та необіхевіоризм (А. Бандура). Гуманістична психологія (А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл, І. Ялом). Генетична психологія Ж. Піаже.

Специфіка структурно-функціональної теорії Толкотта Парсонса. Концепція соціальної дії. Соціалізація і соціальний контроль як механізми інтеграції індивіда до соціальної системи. Функціональний аналіз Роберта Мертон. Р. Мертон про соціологічні теорії середнього рівня.

Феноменологічна соціологія Альфреда Шюца: поняття життєвого світу та повсякденності.

Розділ 3. Методи психології та соціології

Наукові дослідження: різновиди (теоретичні та емпіричні; фундаментальні та прикладні; розвідувальні, описові та аналітичні; польові та лабораторні), проблема, мета, завдання, об'єкт, предмет.

Програма дослідження: структура документа, основні пункти, етапи дослідження. Тлумачення, концептуалізація, операціоналізація основних понять дослідження. Гіпотези дослідження: теоретичні, емпіричні, статистичні.

Вибірковий метод: генеральна сукупність, вибірка, основні вимоги до формування вибірки, методи формування.

Якість інформації: репрезентативність, валідність, надійність. Типи валідності (змістовна, критеріальна, конструктивна), валідизація. Забезпечення надійності.

Спостереження: види, переваги і недоліки, роль спостерігача.

Експеримент: види (констатувальний, формувальний, природний, лабораторний), планування, внутрішня і зовнішня валідність.

Методи опитування: анкетування, інтерв'ювання. Анкетування (поштові, пресові, онлайн, експертні, індивідуальні, групові). Анкета: види питань, методичні вимоги до композиції анкети та різних питань. Формулювання питань і відповідей в анкеті). Інтерв'ювання (фокус-групові, глибинні, неформалізовані: історія життя, біографія, усна історія).

Експертні опитування (метод експертної оцінки): пошук, відбір та підготовка експертів. Види і процедури експертного опитування.

Соціометрія: особливості застосування та інструментарію (анкета, шкали), соціометричні індекси, матриці та соціограми.

Аналіз документів. Контент-аналіз.

Вимірювання (за С. Стівенсом): визначення, види, рівні, шкали (номінальні, порядкові, метричні).

Описова статистика. Міри центральної тенденції та міри варіації для шкал різних типів. Точкове та інтервальне оцінювання. Довірчий інтервал.

Аналіз статистичного зв'язку між двома змінними. Коефіцієнти кореляції. Методи перевірки статистичних гіпотез.

Лінійна регресія (парна та багатовимірна).

Розділ 4. Прикладні аспекти психології та соціології

Соціалізація особистості: сутність, етапи (первинна, вторинна), механізми (адаптація, інтеграція). Суб'єкти (сім'я, формальні та неформальні групи однолітків) і агенти (освіта, традиційні ЗМІ: та нові медіа: інтернет, соціальні мережі) соціалізації. Поняття ресоціалізації.

Девіантна поведінка особистості. Поняття та види (позитивна і негативна) девіацій. Суїцидальна та залежна поведінка. Булінг. Мобінг. Ейджизм. Рівні девіантної поведінки: поведінка, що не є схвалюваною іншими, що осуджується іншими, морально негативні прояви і вчинки, делінквентна поведінка, злочинна поведінка, деструктивна поведінка. Соціальні та психологічні чинники девіантної поведінки. Профілактика девіантної поведінки: просвіта, соціальна реклама, корекційні програми, створення ситуації успіху.

Соціальні статуси: поняття та види (офіційний і неофіційний, приписаний і здобутий). Соціальні ролі: поняття та види (активні й пасивні, явні й латентні). Структура ролі за В. Ядовим (когнітивна, афективна, конативна складові). Маргінальність соціальних ролей.

Стать і тендер. Маскулінність. Фемінінність. Андрогінність. Гендерна ідентичність. Кризи гендерної ідентичності. Гендерні стереотипи: поняття та види (традиційні та егалітарні). Гендерна рівність і дискримінація. Сексизм. Фемінізм.

Гра, навчання, праця як види діяльності. Професійна діяльність: поняття та етапи професіоналізації (професійне самовизначення, професійне навчання, професійна адаптація, професійне становлення, професійна реалізація, завершення професійної діяльності). Мотивація та стимулювання професійної діяльності (за ієрархією потреб А. Маслоу). Професійне вигорання. Поняття професійних криз.

Спілкування як соціально-психологічний феномен. Спілкування як обмін інформацією (комунікативна сторона спілкування). Комунікатор, реципієнт, канал передавання інформації. Комунікативні бар'єри. Спілкування як сприймання, розуміння та оцінка партнерів спілкування (перцептивна сторона спілкування). Механізми міжособистісного сприймання: ідентифікація, соціальна рефлексія, стереотипізація. Каузальна атрибуція. Атитюд як соціальна установка. Спілкування як взаємодія (інтерактивна сторона спілкування).

Конфлікт і конфліктна ситуація. Види конфліктів (внутрішньоособистісний, міжособистісний, внутрішньогруповий, міжгруповий). Рольові конфлікти (гендерно-рольовий конфлікт, конфлікт

між сімейними і професійними ролями). Стили поведінки в конфлікті (суперництво, уникнення, компроміс, співпраця, пристосування). Запобігання (психологічна просвіта, недопущення дискримінації, матеріальне та моральне заохочення, дотримання корпоративної культури) та розв'язання (досягнення компромісу чи співпраці) конфліктів у різних сферах життєдіяльності.

Соціальна організація як формальна група: характеристики, структура, функції організації. Управління. Управлінська діяльність. Лідерство та керівництво. Типологія лідерства. Стили керівництва (авторитарний, демократичний, ліберальний). Корпоративна (організаційна) культура.

Характеристика і актуальні проблеми сучасної сім'ї (нестабільність шлюбу, знижування народжуваності, матеріальне неблагополуччя). Функції сім'ї (репродуктивна, економічна, виховна, господарсько-побутова, комунікативна, дозвілєва, сексуальна, рекреативна, психологічного захисту). Види сім'ї: нуклеарна та розширена сім'я; патріархальна, матріархальна, егалітарна сім'я; моногамна та полігамна сім'ї. Шлюб і шлюбні стосунки. Сімейні кризи.

Розділ 5. Психологічні та соціологічні виміри суспільства

Поняття та головні ознаки соціальної групи. Класифікація соціальних груп (великі соціальні групи, середні соціальні групи, малі соціальні групи).

Поняття великої соціальної групи. Класифікація великих соціальних груп (соціально-класові, соціально-демографічні, соціально-етнічні, соціально-професійні та соціально-територіальні). Натовп як велика стихійна група. Основні характеристики та типологія натовпу, соціально-психологічні особливості окремих його різновидів. Етнічні групи. Форми існування етносів та основні етнічні процеси. Поняття етнічної ідентичності та свідомості.

Поняття малої групи. Класифікація малих соціальних груп (первинні/вторинні: формальні/неформальні; референтні / групи членства; квазігрупи). Структура малої групи. Динамічні процеси в малій групі. Соціально-психологічний клімат групи. Конформізм, конформна поведінка і конформність. Згуртованість.

Суспільна свідомість. Масова свідомість. Групова свідомість. Індивідуальна свідомість. Механізми соціально-психологічного впливу (наслідування, навіювання, переконання, зараження, чутки, мода).

Поняття соціального інституту. Основні функції та характерні ознаки. Види соціальних інститутів: економічні, політичні, релігійні, культури та соціалізації тощо.

Соціальна стратифікація та соціальні нерівності. Основні критерії соціальної стратифікації. Види нерівності (економічна, політична, правова, культурна, цифрова, мобільна та ін.).

Соціальна мобільність: поняття, типи (вертикальна/горизонтальна), механізми, соціальні та психологічні чинники. Міграція як вид просторової мобільності: сутність, соціальні та психологічні характеристики.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

СОЦІОЛОГІЯ

1. Батаєва К., Бурлачук В., Захарченко М., Іваненко О. та ін. Історія української соціології : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2018. 392 с.
2. Вербець В. В., Субот О. А., Христюк Т. А. Соціологія: підруч. Київ : Кондор, 2021. 552 с.
3. Волович В.І. Соціологія. Підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 808 с.
4. Голіков О. «Порядок соціального» як категорія: можливості операціоналізації. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. 2020. Том. 44. С. 7–13.
5. URL : <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/15940>
6. Голіков О. С. Фабрикація порядку. Знання в конституюванні соціального : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 592 с.
URL : <https://sau.in.ua/magazine/fabrykacziya-poryadku-znannya-v-konstytuyuvanni-soczialnogo/>
7. Гуменюк Л. Й. Соціологія: хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. Т. 1. Львів: ЛьвДУВС, 2019.
8. Слюсар Л.І. Шлюб в Україні у демографічному вимірі: історія і сучасність. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. В.М. Птухи НАН України, 2021. 180 с.
Соціологія: теорії середнього рівня: навчальний посібник. За наук. ред. Ю. Ф. Пачковського. Київ : «Каравела», 2020. 356 с.
9. Спеціальні та галузеві соціології : навч. посіб. За заг. ред. В. М. Пічі. Львів : Новий світ – 2000, 2020. 422 с.
10. Титаренко О. О. Соціологія : навчальний посібник. Київ: ВД «Дакор», 2020. 210 с.

Інтернет-джерела

Інститут соціології НАН України (Київ): <http://i-soc.com.ua/ukr/index.php>

Інститут демографії і соціальних досліджень НАН України
<http://www.idss.org.ua>

Соціологія: теорія, методи, маркетинг: <https://stmm.in.ua/>

Український соціум. Науковий журнал - <https://ukr-socium.org.ua/uk/>

Київський міжнародний інститут соціології (КМІС): <http://www.kiis.com.ua>

ПСИХОЛОГІЯ

1. Ануфрієва Н.М., Зелінська Т.М., Єрмакова Н.О. Соціальна психологія: навч.-метод. посібник. К.: Каравела, 2009. 216 с.
2. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник / В. М. Поліщук. 4-те вид., стер. Суми : Університетська книга, 2019. 352 с.
3. Вікова психологія: Навч. посіб. / Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. К.: Центр учбової літератури, 2012. 384с.
4. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / Н. М. Токарева, А. В. Шамне. Київ, 2017. 548 с.
5. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. К.: Каравела, 2007. 400 с.
6. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К., 2016. 188 с.
7. Загальна психологія [текст]: підручник. / В. П. Москалець. К.: Ліра, 2020. 564 с.
8. Загальна психологія: Підручник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін.. К.: Каравела, 2009. 464 с.
9. Загальна психологія: Практикум / Волошина В.В., Долинська Л.В., Савицька С.О., Темрук О.В. К.: Каравела, 2006. 280 с.
10. Психодіагностика та скринінг психічного здоров'я з основами психометрики : методичні рекомендації для підготовки до навчальних занять здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія / Укладач: О. В. Мазяр. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 117 с.
11. Психодіагностика у презентаціях, таблицях, схемах : навчально-методичний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 301 с.
12. Психологія особистості [текст] підручник, 3-тє вид., перероб., доповн. / В. П. Москалець. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 364 с.
13. Теоретичні основи психології особистості : навч. посіб. / М. В. Папуча, М. М. Наконечна. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 60 с.
14. Христук О. Л. Психологія девіантної поведінки: навчально-методичний посібник / О. Л. Христук. Львів: ЛьвДУВС, 2014. 192 с.

Умови проведення фахового іспиту в дистанційній формі

Фахові вступні випробування проводяться в 1 день за тестовими технологіями. Випробування проводяться на онлайн-платформі з одночасним підключенням всіх вступників. Завдання складаються з 30 тестових питань з варіантами відповідей на кожне, де правильною відповіддю може бути лише одна.

Вступники в синхронному режимі отримують тестові завдання в електронній формі. На виконання завдань відводиться 60 хвилин. Після закінчення роботи над тестовими завданнями вступники надсилають свої відповіді.

Критерії оцінювання.

Тестове завдання містить 30 питань із варіантами відповідей, серед яких слід вибрати одну правильну і позначити її.

Наприклад: 1 – а.

Мінімально необхідна кількість балів для вступу (100 балів) абітурієнту зараховується за 10 правильних відповідей. За кожну наступну правильну відповідь зараховується 5 балів. Правильні відповіді дають можливість отримати максимальну кількість балів – 200.

Таблиця переведення тестових балів фахових вступних випробувань

Тестовий бал	Бал за шкалою 100-200
1-9	Не склав
10	100
11	105
12	110
13	115
14	120
15	125
16	130
17	135
18	140
19	145
20	150
21	155
22	160
23	165
24	170
25	175
26	180
27	185
28	190
29	195
30	200

